

Nesnadný Calvino

RADIM KOPÁČ

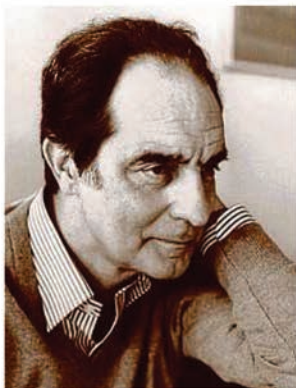
Prážské nakladatelství Dokořán završilo před pár týdny čtyřsvazkovou řadu věnovanou dílu Itala Calvina (1923–1985). Slavného italského spisovatele, který sice ani letos, ani loni neslavil a neslavil žádné zásadní výročí, ale který je v Čechách jako doma už víc než půlstoletí.

Krásně vypravená řada (Michal Puhač), dirigovaná zkušeným romanistou Jiřím Peblánem, je pojata kontrastně: na jedné straně Calvinovy povídky, od těch nejrannějších, publikovaných časopisecky hned po druhé světové válce, po ty vyzrálé, z druhé půle padesátých let (*Nesnadné vzpomínky*, *Nesnadné idyly*) – na straně druhé pak vrcholná čísla autorovy pozdní tvůrčí etapy, „románové“ práce *Neviditelná města* (1972) a *Když jedné zimní noci cestující* (1979).

Kontrastní jsou samozřejmě i poetiky: Calvino začínal pod vlivem neorealismu, psal o úpadku italského venkova stejně jako o partyzánech za války, ovšem později svá východiska přehodnotil a dal před realitou přednost fantazii – snovým fikcím, experimentům, matematicky propočteným literárním hram.

Neviditelná cestička

„Není jazyka, který by neklamal,“ píše Calvino v *Neviditelných městech*, textu vystavěném na půdorysu *Milionu*, slavného pozdně středověkého cestopisu Marka Pola. Benátský pouťník a fantasta tu chánu Kublajovi vypráví jako v *Pohádkách tisíce a jedné noci* příběhy vysněných, „neviditelných“ měst, která údajně spatří na svých cestách. Nejde ale o příběhy dějové, spíše o sérii obrazů, detailně, jemně propracovaných miniatur, v jejichž společném jmenovateli jsou skloňovány základní pojmy jako dějiny, paměť, jazyk, skutečnost, potažmo vztah jazyka a skutečnosti,

Italo Calvino

FOTO PROFIMEDIA

individuální paměti nebo kolektivních dějin. Je s podivem, že *Neviditelná města*, která mají evidentně podvrtný, inspirativní potenciál mohla vyjít v českém překladu poprvé už v šestaosmdesátém roce.

Vysvětlení je ale nasadě: Calvino byl v letech 1944–1957 členem Italské komunistické strany. A přestože zdůrazňoval (a ve svém psaní důsledně aplikoval) naprostou neideologičnost, nulo-vu schematičnost, zdejším režimu to jako propustka bohatě stačilo. Navíc se autor zastavil v poválečném Československu osobně, v létě 1947 tu pobyl jako delegát Světového festivalu mládeže.

V češtině debutoval v devětapadesátém roce novelou *Cestička pavoučích hnízd*, která si našla tóna právě v kulisách partyzánských bojů v posledních letech války (těch se Calvino účastnil jistý čas osobně) – a pak přibývaly zhruba dva nové překlady každou dekádu. *Neviditelná města* (která mimochodem vyprovokovala k svěbytné poetě Michala Ajvaze *Padesát pět měst: Katalog sídel, o kterých vyprávěl Marco Polo Kublaj Chánovi, sepsaný k poetě Calvini*) vycházejí v nynější řadě potřetí, titul *Když jedné zimní noci cestující* pak podruhé.

Calvino se narodil nedaleko hlavního města Kuby, v Santiagu de Las Vegas; otec tam řídil experimentální zemědělskou stanicí, matka byla botanička. V pětadvacátém se rodina vrátila do Itálie, dětství prožil Calvino v ligurském San Remu. Po válce začal kroužit kolem legendárního nakladatelství Einaudi, s nímž nakonec pracovně spojil skoro celý svůj další život.

Z Ligurie k předkům

Psal do novin, kritiky, studie, později připojil přednášky; původně preferovanou povídku záhy doprovodily novely a romány. V sedmašedesátém se přestěhoval do Paříže, kde přijal nové podněty: jednak od Raymonda Queneaua, hlavy Dílny potenciální literatury (Oulipo), jednak od sémiotika Rolanda Barthesa, jehož semináře na Sorbonně navštěvoval. Do Itálie se vrátil v osmdesátém, v roce Barthesovy tragické smrti.

Calvinovy pozdní texty nejsou jen literatura, jsou i filozofie, i matematika. Jsou to snové vzorce možného i nemožného. Je to klíčový příspěvek k rodící se postmoderně. Je to vztek: literatura je vždycky mix vážného i nevážného. Humor byl Calvini vlastní od počátku, jak svědčí vybrané texty z *Nesnadných vzpomínek* a *Nesnadných idyl*; jeho mistrovství podtrhuje i tematické, respektive motivické minimum – v počátcích byl Calvino schopen psát skoro z ničeho, v pozdních pracích pak skoro ze všeho, napříč dějinami, společnostmi, kulturami, texty. V předmluvě k trilogii *Naši předkové* (česky 1970) píše, že by svým příběhům přál, aby „se skutečně rozžily až v nepředvídatelné hře otázek a odpovědí, které budou vyvolávat v čtenáři“. Právě završená tetralogie z nakladatelství Dokořán potvrzuje, že se mu to daří víc než dobře.

Autor je literární a výtvarný kritik